

Záveje

Vladimír Hurban Vladimírov

SLOVENSKÉ
KOMORNÉ
DIVADLO

Nadežda Vladařová
Marek Geišberg
Ján Kožuch

Ján Kožuch

Slovenské komorné divadlo Martin

uvádza v slovenskej premiére

Vladimír Hurban Vladimírov

Záveje

dramaturgia: Róbert Mankovecký
scéna: Jozef Ciller
kostýmy: Eva Farkašová a. h.
hudba: Róbert Mankovecký

úprava a réžia: Luboslav Majera a. h.

predstavenie vedie: Janka Nosálová

text sleduje: Darina Mázorová

Premiéra: 30. novembra 2012 v Národnom dome SKD Martin.

Prvá premiéra divadelnej sezóny 2012/2013.

543. premiéra Slovenského komorného divadla.

Scénu, stavbu, osvetlenie, zvuk, rekvizity, kostýmy a parochne pod vedením Karola Čičmanca, Petra Klauďinyho a Mariána Frkáňa realizovali: Mária Brachňáková, Zuzana Jankesová, Marta Kalinová, Nina Malková, Soňa Mušáková, Anna Paulovičová, Juraj Bojnický, Jaroslav Daubner, Vladimír Kubis, Dušan Gabona, Miroslav Kopas, Ján Kurhajec, Marek Marček, Daniel Kovalčík, Zdeněk Polášek, Matej Neradil, Lukáš Chytilík, Peter Bartoš a Dalibor Pročka.

Marek Geišberg
Nadežda Vladařová

osoby a obsadenie

Otec	Ján Kožuch
Martin, syn	Marek Geišberg
Katuša, jeho žena	Nadežda Vladařová
Janko, kováč	Karol Čičmanec a. h.
Mara	Eva Gašparová
Đuro, sluha	Dominik Zaprihač
Vdova Barnáková	Lubomíra Krkošková
Marka, krásavica	Renáta Horňáková
Stará tetka	Eva Gašparová
VHV	Michal Gazdík

VHV – Vladimír Hurban Vladimírov

V prvej polovici minulého storočia sa v slovenskej literatúre a žurnalistike objavilo meno Vladimír Hurban. A objavilo sa dokonca dvakrát. Vladimír a Vladimír boli bratrance. Ten starší Vladimír Hurban bol synom Svetozára Hurbana Vajanského, narodil sa v roku 1883 v Martine, študoval v Brne a vo Viedni, po štúdiách bol redaktorom, potom vojakom a neskôr diplomatom. Bol literárne činný – napísal cestopisnú knihu *Výlet do poľských Tatier*, divadelnú hru *Vianoce*, prekladal Bjórnsóna, Goetheho, či Rostanda. Jeho o rok mladší bratranec bol synom Vladimíra Hurbana, evanjelického kňaza v Starej Pazove. Keďže aj on mal literárne ambície, dohodol sa s bratrancom, že kvôli rozlíšeniu, svoje umelecké mená rozšíria o otcovské meno, tak ako to poznáme v Rusku. Tak sa v novinách a časopisoch začali objavovať dve skratky mien skrývajúce v sebe dvoch Hurbanovcov: VHS – Vladimír Hurban Svetozárov a VHV – Vladimír Hurban Vladimírov.

VHV – vlastným menom Vladimír Konštantýn Hurban sa narodil 4. augusta 1884 na juhu monarchie v Starej Pazove. So svojou o šesť rokov staršou sestrou Ľudmilou sa intenzívne venovali ochotníckemu divadlu. Bezpochyby na to mali predurčenie osobnostné, vzdelanostné i genetické, veď boli vnukmi prvej slovenskej herečky Aničky Jurkovičovej a Jozefa Miloslava Hurbana, pravnučkami Samuela Jurkoviča, učiteľa zo Sobotišťa, či Pavla Hurbana, evanjelického kňaza, vzdelaných a rozhľadených národovcov. Mimoriadnym intelektom, národným duchom a charizmou bol prežiarovaný ich strýko Svetozár Hurban Vajanský. Matka Augusta Štúrová-Hurbanová bola neterou Ľudovíta Štúra. Práve v žilách Vladimíra a Ľudmily sa miešala krv hurbanovská a štúrovská, krv dvoch azda najvýznamnejších osobností slovenskej kultúrnej histórie.

Vladimír Hurban Vladimírov študoval na gymnáziu

VHV ako vojak (vľavo)

VHV so sestrou Ľudmilou

v Záhrebe, kde roku 1905 zmaturoval, potom študoval teológiu vo Viedni a v Bratislave. Po štúdiách sa stal učiteľom a kaplánom v rodnej Starej Pazove a po smrti otca roku 1914 sa stal evanjelickým farárom. Tri základné skutočnosti mali zásadný vplyv na jeho umelecké formovanie – bohaté rodové tradície a vrodený talent a intelekt, kňazské povolanie, a napokon miesto jeho celoživotného pôsobenia, dolnozemska obec Stará Pazova, obec mimo centra národného diania a po roku 1918 a vzniku Československa i v inom štáte, v kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov a neskôr v Južoslávii. Ale uvedomme si zásadnú vec, VHV nebol vo vyhnanstve, nežil v cudzine. Stará Pazova bola jeho domovom. Dramatické práce Hurbana Vladimírova však nie sú tvorbou utiahnutého pazovského kňaza, ale pripomínajú skôr svetobežníka, ktorého poháňala túžba vyskúšať a objavovať nové postupy, témy a formy, ktorými žila vtedajšia moderná Európa. V tradícii pravidelných návštev divadla pokračoval po celý ži-

Michal Gazdík
Renáta Horňáková
Ľubomíra Krkošková
Karol Čičmanec
Dominik Zaprihač
Eva Gašparová
Ján Kožuch
Marek Geišberg

vot, poznal repertoár činoherných i spevoherných scén vo Viedni, v Budapešti, v Belehrade, v Záhrebe, či v Prahe. Nikdy si nenechal ujsť pohostinské vystúpenia významných zahraničných súborov v Belehrade a v Novom Sade, medzi nimi napríklad moskovský MCHAT s Gogoľovou Ženbou roku 1931. Už ako gymnazista si dôsledne viedol evidenciu svojich divadelných návštev a pokračoval v nej po celý život. Túžba poznať európske divadlo bola jeho podvedomou obranou voči handicapu izolovanosti od slovenskej kultúry, ktorý v ňom prehlbovali neúspechy jeho textov, a ktorý prerástol až v istý autorský komplex. Vladimír Hurban Vladimírov však patrí do kultúry našej – slovenskej. Spolu s Jozefom Gregorom Tajovským, Ivanom Stodolom a sčasti i s Jozefom Hollým posunuli slovenskú drámu a divadlo z tradície urbánkovských romantizujúcich folklórnych obrazov slovenskej dediny, či naivných a často bezduchých veselohier a hrubozrnných frašiek do jazyka moderného realistického divadla, v prípade VHV hľadajúceho umelecké východiská aj postrealistické, predovšetkým v symbolizme a expresionizme.

Vladimír Hurban začal svoju literárnu dráhu malými, ľahkými a nenáročnými jednoaktovkami a scénkami, ktoré príležitostne časopisecky vychádzali od roku 1903. Prvou jeho uverejnenou prácou bol Štedrý večer (1903). Záujem o jeho tvorbu mali predovšetkým ženské časopisy Dennica a Letopis Živeny, ale občas sa mu podarilo presadiť svoje práce i v Slovenských pohľadoch, Národných novinách a Prúdoch. Tieto jeho literárne prvotiny sa nikdy nedostali na javisko a ostali zabudnuté v časopisoch. Boli to pokusy, ktoré nemohli mať úspech a boli viac cvičením ako umeleckou tvorbou. Tento slubný vstup do literatúry však urobil z VHV hľadaného autora časopiseckých príspevkov. Iba dve jeho práce z tohto obdobia vyšli knižne, keď v Liptovskom Mikuláši v roku 1904 vydali jeho Vianoce a o tri roky neskôr jednoaktovku Podarilo sa! V časoch

Lubomíra Krkošková

Ján Kožuch

záhrebského štúdia získal veľmi intenzívny vzťah k divadlu profesionálnemu, keď videl viac ako 150 divadelných predstavení v opere, operete a činohre, zoznámil sa s juhoslovanskými i svetovými dramatikmi. Prvým ucelenejším divadelným textom je hra Na násypoch (1906), ktorú napísal počas vysokoškolského štúdia. Andrej Mráz o počiatočnej Hurbanovej tvorbe napísal: *„Jeho aktovky pred vojny boli u nás novotou, dráždili verejnosť svojím koloritom, dejovou vystupňovanosťou, lyricky kultivovane sfarbeným štýlom, no cítilo sa, že tieto pokusy Hurbanove nie sú vhodné pre náš repertoár. Označujú ony iba štácie, cez ktoré prechádzala slovenská dramatika. Pokusy ambiciózne, ale bezradné.“* Roku 1913 uverejňuje v časopise prvé časti jeho hry Záveje, ktorá o deväť rokov neskôr vyšla knižne v martinskom Slovenskom divadelnom ochotníkovi (1922). Naša divadelná veda dnes priznáva Závejom status najlepšej Hurbanovej drámy, paradoxné je, že je to vlastne jeho prvotina, v čase prvého uverejnenia nemal ešte ani tridsať. Ale podobne môžeme uvažovať i o Tajovskom, ktorý napísal Ženský zákon ako dvadsaťšesťročný, Hollý v časoch vydania Kuba bol ešte o rok mladší. V roku 1922 vyšla aj Milica Nikoličová, dráma s vojnovou tematikou, hra oslavujúca slovanstvo. Záveje i Milica Nikoličová presvedčili slovenskú literárnu kritiku, že v Starej Pazove žije dramatik, ktorý má ambíciu stať sa významnou umeleckou osobnosťou našej kultúry. Signál, ktorý VHV vyslal do pravlasti, však veľmi rýchlo spochybnili, viac či menej, významné intelektuálne autority v Martine, či v Bratislave a napokon i autor sám. Pokiaľ Záveje i Milica Nikoličová pripomínajú v dramatickej výstavbe texty Jozefa Gregora Tajovského, nadväzujú na realistický odkaz zo Ženského zákona, Nového života, či Statkov zmätkov, nové Hurbanove hry S.O.S. (1923) a Homo Sapiens (1924) sú drámy hľadajúce ideovú oporu a východisko v „izmoch“ začiatku minulého storočia.

Ján Kožuch
Eva Gašparová

Symbolizmus, impresionizmus, existencializmus a najmä nadovšetko moderný surrealizmus Hurbana priťahovali a lákali. Slovenská divadelná kritika im však nerozumela a Hurbanove texty odmietla. Ján Hamaliar vo svojej štúdií Sever a Východ z roku 1929 o Hurbanovej hre Homo Sapiens hovorí: „Ani tu autor nevytvoril ozajstnú drámu, rozosnovanú problematcky na celovečernú hru. Je to opäť náčrt, scéna väčších rozmerov, je to predčasne odtrhnutý plod, na ktorom už síce rozoznávaš i arómu zvláštneho, osobitného prifarbenia, ale i kyslú a trpkastú chuť nezrelosti. Pravda, všetky tieto slohové znaky a výrazové znaky sú len hľadaním ciest a možností v dramatickej problematike, ktoré sú dosiaľ nerozvinuté a len náhodne scénicky načrtnuté. Ani po dejovej stránke na ozajstnú a plnú drámu nestačí tento pokus, ktorý napriek tomu je v celom dramatickom pokusníctve na Slovensku a v tvorbe VHV pokusom náročným, úspešným a sľubným a najlepšie zodpovedá umeleckým dispozíciám svojho autora.“

Hľadanie svojej dramatickej tváre podčiarkuje VHV svojimi divadelnými hrami, ktoré čerpajú zo slovenskej minulosti. Ani jedna z nich, či je to Trenčiansky Matúš (1920), Reštavrácia (1921), alebo Ludovít Štúr (1926), nevedela svoje historické pramene zoživotniť a pretaviť do skutočnej drámy, vhodnej na javiskové stvárnenie. Téma Matúša Čáka sa objavila v našej literatúre niekoľkokrát, takmer všetci autori ju vnímali idealizovane a romanticky. To sa stalo i Hurbanovi, ktorý dáva do úst vtedajším ľuďom celkom anachronické myšlienky a výroky. Ani Ludovít Štúr nie je vydarenou drámou, najmä kvôli autorovmu patetickému zveličovaniu vlasteneckej a národnej veľkosti svojho priameho predka. Žánrovú nejednoznačnosť Hurbanovej tvorby reprezentujú operetné libretá Pekná, nová maľovaná kolíska (1923) a Nápitok lásky (1927), ktoré zhudobnili A. Cíger a J. Podhradský, operné libreto Mataj (1927) zhudobnil J. Rosinský. Medzi isté divadelné

experimenty možno zaradiť jeho geometrickú hru Čaro-
dejný trojuholník (1928).

Vykúpením pre VHV bola jeho dráma Zem (1926), ktorá sa nestretla s pochopením pri jej prvom uvedení v Martine, ale súčasná divadelná veda ju posudzuje ako vrcholné dielo VHV a spolu so Závajmi a Milicou Nikoličovou je tým najlepším, čo VHV napísal.

Posledným autorským vzopätím bola jeho dráma Zámka škripí (1941, vyšla až posmrtno roku 1970), ktorú istá časť divadelných odborníkov považuje za ďalší nepodarený experiment. Hra hľadajúca východiská v existencializme a symbolizme však môže ponúknuť dnešnému divadlu aktuálnosť témy, ponúka atraktívnu interpretáciu a dramaturgickú mnohoznačnosť. Aj preto Zámka škripí uzatvára nielen Hurbanovu tvorbu, ale aj štvoricu jeho kvalitných a hrávaných divadelných textov. Zámku škripí pred dvadsiatimi rokmi v Martine režíroval Štefan Korenčí. Ján Kožuch, Lubomíra Krkošková, či Michal Gazdík a spolu s nimi martinská divadelná verejnosť sa po dvoch desaťročiach opäť stretávajú so skratkou VHV.

Róbert Mankovecký

Zdroj:

P. Palkovič: Paradoxy VHV, Tatran 1974

J. Hamaliar: Vladimír Hurban Vladimírov, Obzor 1929

A. Mráz: Pohľady na slovenskú drámu, Slovenský spisovateľ, 1975

Karol Čičmanec

Dramatická tvorba VHV

jednoaktovky

- 1903 – Štedrý večer
- 1904 – Vianoce, Podobná
- 1905 – Cvičia sa!, Dokončenie, Keď sa schladí, Fialka, Naša
- 1906 – Kupci, Na násypoch
- 1907 – Na robotu, Boj, Podarilo sa
- 1911 – Naše dieťa, Žobrák
- 1921 – Klúč, Objednávam nový písací stolík
- 1927 – Klobúk
- 1929 – Život – divadlo – život
- 1931 – Kvitancia
- 1932 – Zamatový kabát, Chceli sa prekvapiť

divadelné hry

- 1913 – Záveje
- 1920 – Trenčiansky Matúš
- 1921 – Reštavrácia
- 1922 – Milica Nikoličová
- 1923 – S.O.S. (Spolok obrozených svätých)
- 1924 – Homo sapiens
- 1926 – Ľudovít Štúr
- 1927 – Vršatského hradu verný Budiač
- 1931 – Zem
- 1933 – Divé husi
- 1941 – Zámka škripí

libretá

- 1923 – Pekná, nová, maľovaná kolíska
- 1927 – Nápitok lásky, Mataj

Pripomeňme tu ešte, že VHV vôbec nerád dáva svoje hry čítať z rukopisu. Janko Borodáč v tej veci má zlé skúsenosti. Vypytoval od Hurbana rukopisy jeho hier, ale autor mu so strašnou samozrejmosťou odkazoval, že on mu ich predsa sám príde predčítať. A keďže je vzdialenosť medzi Starou Pazovou (slovenská dedina pri Belehrade) a Bratislavou veľká, títo naši dvaja divadelníci ťažko sa stretávajú a hádam sčiasťky i pre toto VHV ťažko sa dostáva na scénu SND. Ale i my v ÚSOD-e sa neraz na VHV-ho hneváme, lebo nám stále len vypisuje, že v písacom stolíku má vari desať rukopisov nových hier (s lákavými titulmi, svoje hry volá „moje deti“) a nijako sa nevie odhodlať, aby ich všetky zabalil a poslal do Martina. Akoby bol žiarlivý na tieto svoje deti.

Ako vidíte, VHV má i čudácke sklony, ale i veľmi dobré vlastnosti. Jednu z nich spomeniem. V poslednom čase v Divadelnej knižnici hustejšie vydávame jeho hry. Neviem, ako naši ochotníci čítavajú referáty o divadelných hrách, ale VHV referáty o svojich knihách číta asi veľmi pozorne. Kritici totiž všeličo popíšu a pohotovú autor im hneď odpovedá, vtipne, štipľavo, škodoradostne, ale i poučne poukazuje, v čom sa recenzent mýlil. Také Hurbanove odpovede písané sú s veľkou dramatickou vervou a už i na základe týchto súkromných listov ľahko vybadáte autorov sklon dramatisovať a do scénického ovzdušia premietať všetko, čo sa robí.

Andrej Mráz

Michal Gazdík

Luboslav Majera

narodil sa 3. novembra 1951 v Báčskom Petrovci, roku 1975 vyštudoval divadelnú réžiu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave u Karola Zachara a Miloša Pietora. Prednáša na Akadémii umení v Novom Sade, kde bol roku 1999 menovaný za profesora. Od roku 2004 pôsobí na Katedre dramaturgie, réžie a teatrológie Akadémie umení v Banskej Bystrici. Režiroval viac ako 140 divadelných hier v Belehrade, v Novom Sade, v Kikinde, v Sombore, v Berlíne, v Mostare, v Bratislave, v Nitre, v Prešove, v Martine a vo Zvolene.

Program k inscenácii Závaže
zostavil Róbert Mankovecký
foto: Branislav Konečný
fundraising a reklama: Soňa Buckulčíková
layout bulletinu: Ivan Bílý
tlač: P+M Turany
cena: 1€.

Slovenské komorné divadlo
Divadelná 1, 036 80 Martin
Tel.: 043/ 422 40 98 (spojovateľ)
www.divadlomartin.sk

riaditeľ: František Výrostko
umelecký šéf: Róbert Mankovecký
šéf výpravy: Jozef Ciller
Zriaďovateľom Slovenského komorného divadla
je Žilinský samosprávny kraj.

Ján Kožuch
Dominik Zaprihač

www.nadaciaslp.sk

Svojou podporou
sa radi podpíšeme
pod dobré projekty

 NADÁCIA
SLOVENSKEJ SPORITELNE

Záleží nám na ľuďoch a prostredí okolo nás. Preto radi podporujeme verejnoprospešné projekty v oblasti vzdelávania, kultúry, športu, charity a ochrany životného prostredia v každom regióne Slovenska. Viac informácií o našich aktivitách a grantových programoch nájdete na www.nadaciaslp.sk.

NOVÝ MARTIN

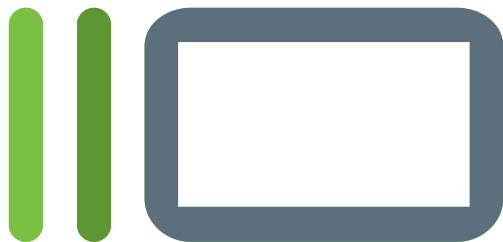
atraktívna adresa

www.novymartin.sk

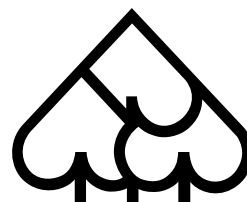
SKANSKA

ROKOV YEARS
1 9 0 2 2 0 1 2

DUROPACK TURPAK OBALY

NEOGRAFIA a. s.
MARTIN

➤ ZNALECKÉ POSUDKY

z odborov

stavebníctvo, elektrotechnika, strojárstvo, ekonómia a manažment, ekonomika a riadenie podnikov, bytové zariadenia, energetika, bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci, keramika, koža a kožušnicke výrobky, obuv, textilie, drahé kovy a kamene, klenoty, hodiny, doprava cestná, priemyselné vlastníctvo, strelné zbrane a výbušniny

➤ ENERGETICKÉ AUDITY

objektívne posúdenie nákladov na energie, optimalizácia spotreby a návrhy opatrení

➤ DODÁVKY VODOMEROV

suchobežné, mokrobežné vodomery

Kontakt:

Sládkovičova 10, 036 01 Martin

Tel.: 043/4222 628, FAX: 043/4308 311

e-mail: jhs@jhs.sk, web: www.jhs.sk

Riešenie.

V papieri ukrývame prírodu.

Zjeme v krajine, ktorú si viážime. Krajina nám dáva našu základnú surovinu – drevo – a tiež vodu toľko potrebnú pre život a naše fungovanie. Na optátku odoberáme drevo z dobre obhospodarovateľných lesov a voda za našich podnikom je taká čistá, že v rieke Váh žijú raky a množstvo rýb, ktoré sú indikátormi čistoty vody. Sme súčasťou tejto krajiny, prírody, spoločnosti, sme súčasťou histórie, vývoja a pokroku.

Ako stabilná spoločnosť dbajúca na špičkovú kvalitu svojich výrobkov ruka v ruke s trvalo udržateľným rozvojom vieme, že naša cesta – cesta zodpovedného podnikania – je tá správna. Už 130 rokov.

Mondi SCP, a. s., oslavuje v roku 2010 už 130 rokov priemyselnej výroby papiera v Ružomberku.

SOLUTIONS.
FOR YOUR SUCCESS.
www.mondigroup.com

nie je to len dovolenka
je to ŽIVOTNÝ ŠTÝL

Stahl
cestovná agentúra

MALEDIVY
SEYCHELY
MAURITIUS
SRI LANKA
VIETNAM
PALAU

www.stahl.sk

Mercedes-Benz
The best or nothing.

MOTOR-CAR AC, a.s.

Autorizovaný predaj a servis značky Mercedes-Benz
Francúzskych partizánov , 036 08 Martin
Rosinská cesta 5 , 010 01 Žilina
INFOLINKA : 0906 14 2100

~ Všetko pre vašu angličtinu

www.nativeschool.sk - info@nativeschool.sk
0904 159 951

Mediálny partner

RÁDIO EXPRES

Mediálny partner

***MY NEHRÁME
DIVADLO...***

15
rokov **vImedia**
www.vImedia.sk

Divadlo podporili

Mediálni partneri

